

Rapport

Werkbaar werk bij zelfstandige ondernemers in de handel

Sectorale analyse op de Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2007 - 2016

Brussel, november 2017

Ria Bourdeaud'hui, Frank Janssens, Stephan Vanderhaeghe

Een onderzoek met financiële ondersteuning van de Vlaamse minister bevoegd voor Werk

De Vlaamse werkbaarheidsmonitor is een initiatief van de Vlaamse sociale partners en werd ontwikkeld door de Stichting Innovatie & Arbeid. Alle publicaties kunnen geraadpleegd worden en werkbaarheidscijfers interactief opgevraagd op www.werkbaarwerk.be

Bij gebruik van gegevens en informatie uit deze publicatie wordt een correcte bronvermelding op prijs gesteld.

Inhoud

Samenvatting	4
Inleiding	6
1 De werkbaarheidsgraad bij zelfstandige ondernemers in de handel	7
2 Werkbaarheidsknelpunten bij zelfstandige ondernemers in de handel	9
2.1 Werkstress en burn-out	10
2.2 Motivatie	11
2.3 Leermogelijkheden	12
2.4 Werk-privébalans.....	13
3 Determinanten van werkbaarheidsknelpunten in bij zelfstandige ondernemers in de handel	15
3.1 Werkbaarheidsrisico's bij zelfstandige ondernemers in de handel	16
3.1.1 Werkdruk	16
3.1.2 Emotionele belasting	17
3.1.3 Taakvariatie	18
3.1.4 Arbeidsomstandigheden	19
3.2 Risicoprofielen voor de zelfstandige ondernemers in de handel.....	20
3.2.1 Risicoprofiel voor werkstress	20
3.2.2 Risicoprofiel voor werk-privébalans	21
4 Aanvullende informatie over de arbeidssituatie van zelfstandige ondernemers in de handel	23
4.1 Werktijden	23
4.2 Opleiding, competentie, sociale ondersteuning en bijscholing	24
4.3 Haalbaarheid pensioen, groeiverwachting en afhankelijkheid van inkomen uit zelfstandige activiteit.....	25
4.4 Grensoverschrijdend gedrag.....	26
4.5 Tevredenheid over diverse werkaspecten.....	27
Referentielijst	30

Samenvatting

Iets minder dan de helft (48,1%) van de zelfstandige ondernemers in de handel heeft in 2016 werkbaar werk. Dit aandeel is niet significant gewijzigd ten opzichte van de nulmeting in 2007 en wijkt ook niet significant af van de werkbaarheidsgraad bij de volledige populatie van zelfstandige ondernemers.

Een blik op de onderliggende werkbaarheidsindicatoren geeft een duidelijk zicht op (het voorkomen van) knelpunten in de werksituatie van de zelfstandige ondernemers in de handel in 2016:

- 36,4% wordt geconfronteerd met werkstressklachten, bij 11,1% is de situatie acuut-problematisch en is er sprake van burn-outsymptomen;
- 12,5% kampt met motivatieproblemen, bij 6% gaat het om ernstige demotivatie;
- 5,9% heeft onvoldoende leermogelijkheden in de job, bij 1,4% is er een ernstig leerdeficit;
- 35,8% signaleert problemen in de werk-privécombinatie, bij 14,4% gaat het om een acuut werk-privéconflict.

Het is duidelijk dat de overgrote meerderheid van de zelfstandige ondernemers in de handel voldoende leermogelijkheden heeft in het werk en gemotiveerd aan de slag is. Daartegenover staat evenwel dat een grote groep met werkstress geconfronteerd wordt en het moeilijk heeft om werk en privé in balans te houden. De indicatorscores voor de zelfstandige ondernemers in de handel van 2016 vertonen geen significante verschillen met deze van de nulmeting in 2007.

De opgemaakte risicoprofielen voor de zelfstandige ondernemers in de handel leren ons dat een hoge werkdruk een belangrijke determinant vormt van werkstressklachten en werk-privé-combinatiemoeilijkheden. In 2016 wordt 41,1% van de zelfstandige ondernemers in de handel met een hoge werkdruk geconfronteerd. Daarnaast vormt ook emotionele belasting een ernstige risicofactor voor werkstress en werk-privébalans. Het aandeel van de zelfstandige ondernemers in de handel dat in 2016 geconfronteerd wordt met emotioneel belastend werk ligt evenwel niet zo hoog (15,2%). Verder zien we dat een grote groep van de zelfstandige ondernemers in de handel meer dan 50 uren per week werkt (63,2%). Ook dat is een risico voor werkstress en een onevenwichtige werk-privébalans.

De monitor 2016 brengt niet alleen de werkbaarheidsgraad en -indicatoren in kaart, maar peilt ook naar aanvullende informatie over het werk van de zelfstandige ondernemer. We zetten een aantal opvallende vaststellingen voor de zelfstandige ondernemer in de handel op een rijtje:

- Zelfstandige ondernemers in de handel werken gemiddeld 58,2 uur per week (zelfstandige ondernemers Vlaanderen: 54,6 uur);
- 40,5% van de zelfstandige ondernemers in de handel heeft een diploma hoger onderwijs (zelfstandige ondernemers Vlaanderen: 59%);
- 89% voelt zich voldoende opgeleid voor de vakinhoudelijke aspecten van het werk en 71,6% voor het beheer en management van het bedrijf;
- 24,4% nam het afgelopen jaar deel aan een bijscholing (zelfstandige ondernemers Vlaanderen 51,8%);
- 10,3% was in het afgelopen jaar slachtoffer van intimidatie of bedreiging, 0,8% kreeg af te rekenen met fysieke agressie op het werk en 2,4% werd gepest (niet significant verschillend van het referentiecijfer voor de volledige populatie);

- 67,9% ziet doorwerken in de huidige job tot het pensioen als een haalbare opdracht en 28,3% acht dit enkel haalbaar indien het werk aangepast wordt (niet significant verschillend van het referentiecijfer voor de volledige populatie);
- Een grote meerderheid (meer dan 80%) is tevreden met de contacten met klanten en leveranciers, met de samenwerking met anderen (vennoot, meewerkende partner) en het personeel, maar minder dan 20% is tevreden met de sociale bescherming en de contacten met de overheid(sadministratie).

Inleiding

De Vlaamse sociale partners dragen al vele jaren de boodschap uit dat langer werken maar kan lukken als dit ook haalbaar is voor de betrokkenen en het werk voldoende kwaliteitsvol is. Ze zetten daarom resoluut in op 'werkbaar werk': werk waarvan je niet overspannen of ziek wordt, dat boeiend en motiverend is, kansen biedt op blijven/bijleren en voldoende ruimte laat voor gezin en privéleven.

Om de vinger aan de pols te houden brengt de Stichting Innovatie & Arbeid sinds 2007 de werkbaarheid bij zelfstandige ondernemers in Vlaanderen in kaart via een grootschalige, driejaarlijkse schriftelijke bevraging. Met de opgeleverde resultaten van de enquête 2016 (Bourdeaud'hui, Janssens, Vanderhaeghe, 2017a) is de werkbaarheidsmonitor voor zelfstandige ondernemers inmiddels aan zijn vierde editie toe.

Werkbaarheid wordt - conform de vermelde beleidsdefinitie - in de monitor geoperationaliseerd aan de hand van vier werkbaarheidsindicatoren: psychische vermoeidheid (werkstress), welbevinden in het werk (motivatie, werkbetrokkenheid), leermogelijkheden en werk-privébalans.

De werkbaarheidsmonitor beoordeelt niet enkel in welke mate het werk werkbaar is voor de betrokkenen, maar registreert ook een aantal achterliggende risicofactoren. Daartoe werden vier risico-indicatoren ontwikkeld: werkdruk, emotionele belasting, taakvariatie (afwisseling in het werk) en (belastende fysieke) arbeidsomstandigheden.

Daarnaast levert de werkbaarheidsbevraging ook aanvullende informatie op over de arbeidssituatie van de zelfstandige ondernemer, zoals: participatie aan bijscholing, werktijden, groeiperspectieven, confrontatie met grensoverschrijdend gedrag, tevredenheid met diverse werkaspecten en de inschatting van de haalbaarheid om door te werken tot de pensioenleeftijd.

Dit rapport brengt - op basis van de databank van de opeenvolgende werkbaarheidsmetingen - de werkbaarheidssituatie van zelfstandige ondernemers in de handel in beeld en is opgedeeld in vier hoofdstukken:

- het eerste hoofdstuk bekijkt de evolutie van de werkbaarheidsgraad bij zelfstandige ondernemers in de handel en vergelijkt de sectorgegevens met de werkbaarheid(sevolutie) in de totale populatie van zelfstandige ondernemers;
- het tweede hoofdstuk gaat in op de afzonderlijke werkbaarheidsdimensies en de aanwezigheid van specifieke werkbaarheidsknelpunten bij zelfstandige ondernemers in de handel;
- in het derde hoofdstuk worden op basis van de kengetallen voor de risico-indicatoren risicoprofielen opgemaakt voor werkstress en werk-privébalans;
- het vierde hoofdstuk inventariseert de aanvullende informatie over de arbeidssituatie en werkbeleving van zelfstandige ondernemers in de handel.

1 De werkbaarheidsgraad bij zelfstandige ondernemers in de handel

De Vlaamse sociale partners hebben de beleidsnotie 'werkbaarheid' concreet gemaakt aan de hand van vier kwaliteitscriteria: psychische vermoeidheid (werkstress), welbevinden in het werk (motivatie), leermogelijkheden en werk-privébalans. De werkbaarheidsgraad verwijst dan naar het percentage zelfstandige ondernemers dat kwaliteitsvol werk heeft/geen knelpunten signaleert voor alle vier genoemde werkbaarheidsdimensies¹.

Iets minder dan helft (48,1%) van de zelfstandige ondernemers in de handel heeft in 2016 werkbaar werk. In vergelijking met de meting 2013 en over de volledige meetperiode 2007-2016 registreren we geen significante wijziging van de werkbaarheidsgraad bij de zelfstandige ondernemers in de handel.

Tabel 1: Evolutie van de werkbaarheidsgraad 2007-2016 bij zelfstandige ondernemers in de handel en zelfstandig ondernemers in Vlaanderen

	werkbaarheidsgraad			
	2007	2010	2013	2016
	%	%	%	%
handel	48,0	45,4	49,7	48,1
	N	377	339	559
zelfstandige ondernemers Vlaanderen	47,7	47,8	51,4	50,7
	verschiltoetsing	ns	ns	ns

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

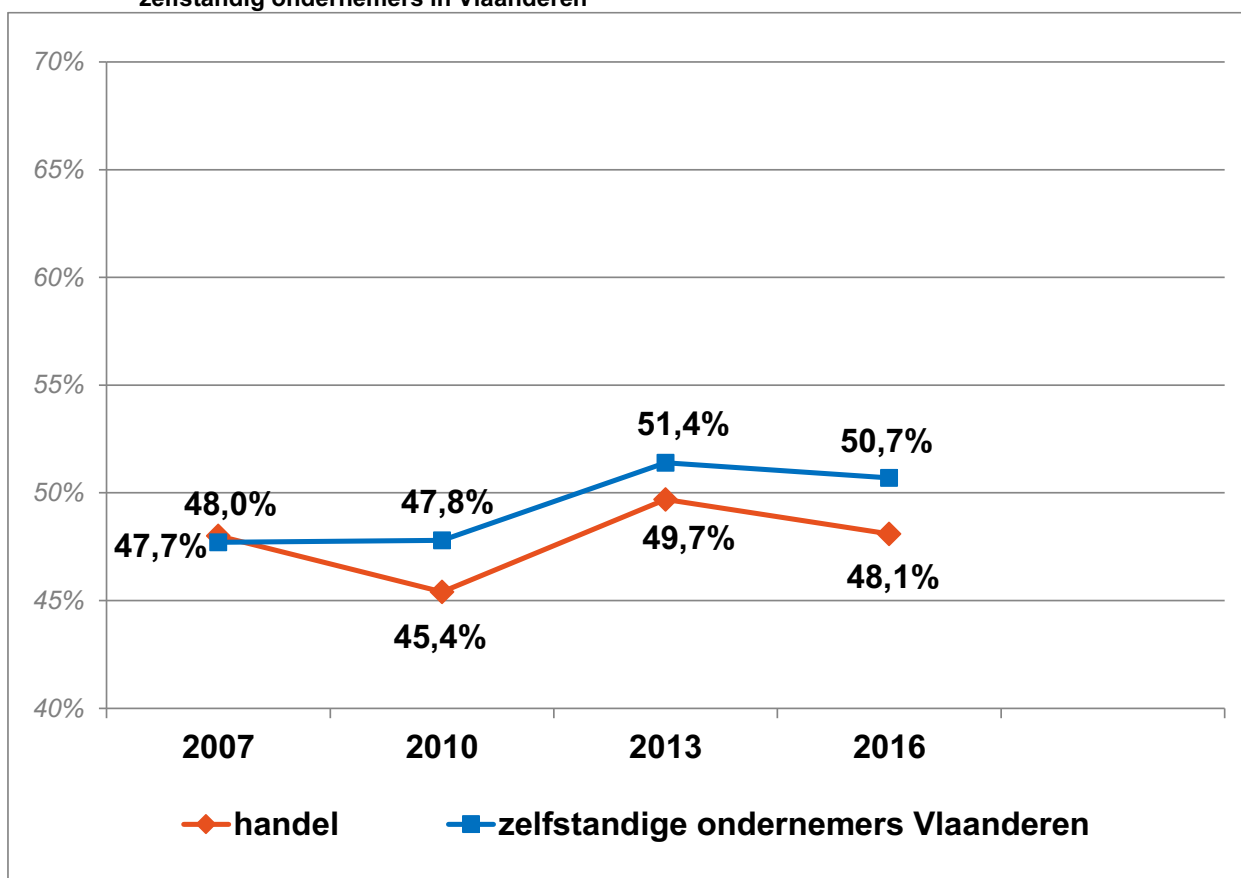
Leeswijzer:

- Cijfers in het groen resp. in het rood wijzen op een significante (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) toename resp. afname van de werkbaarheidsgraad ten opzichte van het vorige meetpunt.
- Cijfers in een groen kader resp. rood kader wijzen op een significante (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) toename resp. afname van de werkbaarheidsgraad bij een vergelijking van de meetpunten 2007 en 2016.
- De verschiltoetsing (s versus ns) vergelijkt het sectorkengetal met het (ongewogen) gemiddelde voor alle zelfstandig ondernemers en besluit op basis van effectcoderingen en logistische regressie tot een al dan niet significante afwijking (Wald χ^2 , s indien $p \leq 0,05$ versus ns indien $p > 0,05$).

Bij elk meetpunt zien we dat de werkbaarheidsgraad van de zelfstandige ondernemers in de handel niet significant afwijkt van deze voor de volledige populatie van de zelfstandige ondernemers. Maar terwijl we voor de volledige populatie een significante vooruitgang vaststellen, kunnen we hiertoe niet besluiten voor de zelfstandige ondernemers in de handel. Figuur 1 brengt de cijfers nog eens visueel in beeld.

¹ Het gaat enkel om zelfstandige ondernemers in hoofdberoep met woonplaats in het Vlaams Gewest

Figuur 1: Evolutie van de werkbaarheidsgraad 2007-2016 bij zelfstandig ondernemers in de handel en zelfstandig ondernemers in Vlaanderen

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers, 2007-2016

2 Werkbaarheidsknelpunten bij zelfstandige ondernemers in de handel

De beoordeling van de werkbaarheid van de zelfstandige activiteit (en daarmee de werkbaarheidsgraad) wordt afgeleid uit informatie van de vier werkbaarheidsindicatoren: psychische vermoeidheid (werkstress), welbevinden in het werk (motivatie), leermogelijkheden in de job (kansen op blijven en competentie-ontwikkeling) en werk-privébalans (combinatie van arbeid met gezin en sociaal leven).

Tabel 2: Overzicht en omschrijving werkbaarheidsindicatoren Vlaamse werkbaarheidsmonitor

Indicator	Omschrijving
Psychische vermoeidheid	de mate waarin de door psychosociale arbeidsbelasting opgebouwde (mentale) vermoeidheid recuperabel is dan wel leidt tot spanningsklachten en verminderd functioneren <i>(problemen met) werkstress</i>
Welbevinden in het werk	de mate waarin men door de aard van het werk gemotiveerd is/blijft dan wel gedemotiveerd raakt <i>(problemen met) werkbetrokkenheid en motivatie</i>
Leermogelijkheden	de mate waarin men door opleiding en de dagdagelijkse ervaring op de werkplek de competenties al dan niet op peil kan houden en verder ontwikkelen <i>(onvoldoende) kansen op blijven/competentieontwikkeling</i>
Werk-privébalans	de mate waarin de taakeisen in de werksituatie al dan niet belemmerende effecten hebben op de handlingsmogelijkheden in de 'thuis'situatie <i>(problemen met) combinatie van arbeid met privéleven</i>

Voor elk van de vier werkbaarheidsdimensies en -indicatoren zijn grenzen bepaald die aangeven of de situatie al dan niet (acuut) problematisch is (Bourdeaud'hui, Janssens, Vanderhaeghe, 2016). Bij een problematische situatie spreken we over een werkbaarheidsknelpunt, bij een acuut-problematische situatie over een acuut werkbaarheidsknelpunt. In de werkbaarheidsmonitor wordt met andere woorden met 'gelede kengetallen' gewerkt. Naar analogie met de kleurensymboliek van een verkeerslicht, wordt niet enkel een problematische groep afgebakend en becijferd ('oranje knipperlicht' - knelpunt), maar daarbinnen ook een subgroep die als 'acuut problematisch' kan gelabeld worden ('rood alarmsignaal' - acuut knelpunt).

Niet-problematische, problematische en acuut-problematische situaties worden voor de onderscheiden werkbaarheidsdimensies als volgt benoemd:

Tabel 3: Terminologie voor de kengetallen voor de werkbaarheidsindicatoren

	Niet problematisch geen knelpunt	Problematisch knelpunt	Acuut problematisch acuut knelpunt
Psychische vermoeidheid	geen werkstress	werkstressproblemen	symptomen burn-out
Welbevinden in het werk	geen motivatieproblemen	motivatieproblemen	ernstige demotivatie
Leermogelijkheden	voldoende leermogelijkheden	onvoldoende leermogelijkheden	ernstig leerdeficit
Werk-privébalans	haalbare werk-privé- combinatie	problemen werk-privé- combinatie	acuut werk-privé-conflict

In dit hoofdstuk nemen we de (evolutie in de) kengetallen voor de vier werkbaarheidsindicatoren onder de loep en vergelijken we de gegevens voor de zelfstandige ondernemers in de handel met deze van de volledige populatie van zelfstandige ondernemers in Vlaanderen.

2.1 Werkstress en burn-out

In 2016 wordt 36,4% van de zelfstandige ondernemers in de handel geconfronteerd met werkstressproblemen, bij 11,1% is de situatie acuut-problematisch en is er sprake van burn-outsymptomen. In vergelijking met de meting 2013 en over de volledige meetperiode 2007-2016 registreren we geen significante wijziging van het aandeel met werkstress of burn-outklachten.

Tabel 4 Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers in de handel met werkstressproblemen en burn-outsymptomen

		2007	2010	2013	2016
		%	%	%	%
handel	werkstressproblemen	35,6	37,7	33,2	36,4
	symptomen burn-out	12,3	11,5	9,2	11,1
	<i>N</i>	416	382	579	368
zelfstandige ondernemers Vlaanderen	werkstressproblemen	36,7	38,0	33,4	36,2
	symptomen burn-out	13,0	12,4	10,2	11,4
verschiltoetsing	werkstressproblemen	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>
	symptomen burn-out	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>

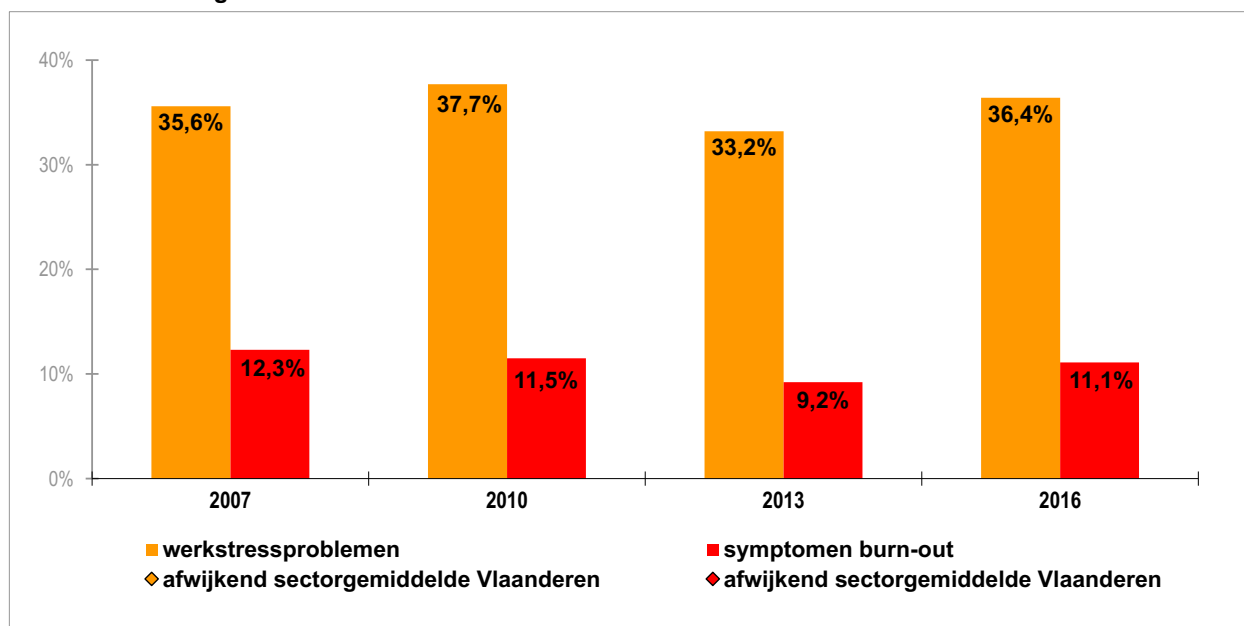
Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

Leeswijzer:

- De categorie met het rode balkje 'symptomen burn-out' is een subgroep binnen de groep 'werkstressproblemen' maar het aandeel wordt berekend op de totale populatie.
- Cijfers in het groen resp. in het rood wijzen op een significante (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) afname resp. toename van het aandeel met werkstressproblemen/burn-outklachten ten opzichte van het vorig meetpunt.
- Cijfers in een groen resp. rood kader wijzen op een significante (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) afname resp. toename van het aandeel met werkstressproblemen/burn-outklachten over het voorbije decennium bij een vergelijking van de meetpunten 2007 en 2016.
- De verschiltoetsing (**s** versus **ns**) vergelijkt het sectorkengetal met het (ongewogen) gemiddelde voor alle sectoren van zelfstandige ondernemers en besluit op basis van effectcoderingen en logistische regressie tot een al dan niet significante afwijking (Wald χ^2 , **s** indien $p \leq 0,05$ versus **ns** indien $p > 0,05$).

Tabel 4 en figuur 2 leren ons dat het aandeel zelfstandige ondernemers in de handel met werkstressklachten of burn-outsymptomen bij geen enkel meetpunt significant afwijkt van het Vlaamse sectorgemiddelde voor zelfstandige ondernemers.

Figuur 2: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers met werkstressproblemen en burn-outsymptomen in de handel, met aanduiding van significante afwijkingen t.o.v. het Vlaamse sectorgemiddelde

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

2.2 Motivatie

In 2016 registreren we bij 12,5% van de zelfstandige ondernemers in de handel motivatieproblemen, bij 6% is er sprake van ernstige demotivatie.

Het aandeel van de zelfstandige ondernemers in de handel met motivatieproblemen is tussen 2013 en 2016 significant toegenomen van 8,1% tot 12,5%. Dat is een negatieve evolutie die we niet vaststellen als we de volledige populatie van zelfstandige ondernemers in oenschouw nemen.

Tabel 5: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers in de handel met (ernstige) motivatieproblemen.

		2007	2010	2013	2016
		%	%	%	%
handel	motivatieproblemen	9,9	10,0	8,1	12,5
	ernstige demotivatie	4,3	4,3	3,9	6,0
	<i>N</i>	393	351	569	352
zelfstandige ondernemers Vlaanderen	motivatieproblemen	8,2	8,2	8,4	9,3
	ernstige demotivatie	2,7	3,0	3,5	3,7
verschiltoetsing	motivatieproblemen	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>
	ernstige demotivatie	<i>s</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>s</i>

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

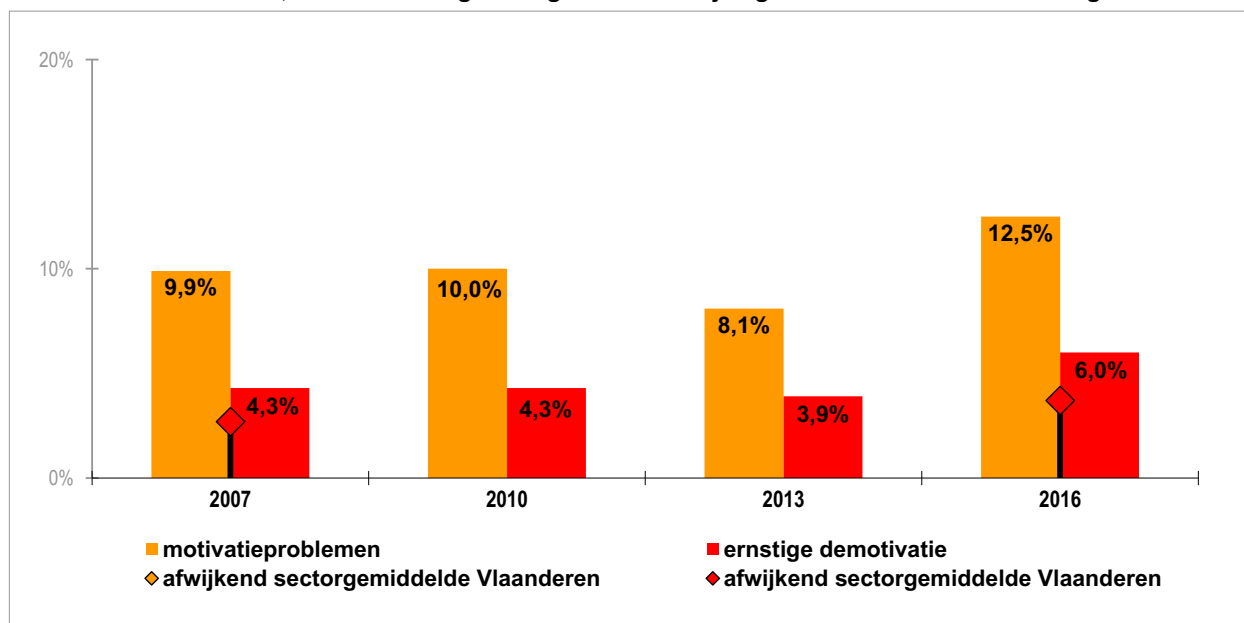
Leeswijzer:

- De categorie met het rode balkje 'symptomen ernstige demotivatie' is een subgroep binnen de groep 'motivatieproblemen' maar het aandeel wordt berekend op de totale populatie.
- Voor de betekenis van de **kleurencodes** (cijfers in rood en/of groen) en de **verschiltoetsing** (*s* versus *ns*): zie tabel 4 onder 2.1 'Werkstress en burn-out'.

Uit tabel 5 en figuur 3 kunnen we afleiden dat het aandeel zelfstandige ondernemers met motivatieproblemen in de handel bij geen enkel meetpunt significant verschilt van het Vlaamse

sectorgemiddelde voor zelfstandige ondernemers. Voor 2007 en 2016 stellen vast dat het aandeel dat ernstig gedemotiveerd is significant hoger ligt bij de zelfstandige ondernemers in de handel.

Figuur 3: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers met (ernstige) motivatieproblemen in de handel, met aanduiding van significante afwijkingen t.o.v. het Vlaamse sectorgemiddelde

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

2.3 Leermogelijkheden

In 2016 heeft 5,9% van de zelfstandige ondernemers in de handel af te rekenen met onvoldoende leermogelijkheden, bij 1,4% is er sprake van een ernstig leerdeficit. Uit tabel 6 blijkt dat deze indicatorscores niet significant verschillen van de nulmeting 2007 (toen 7,9% met onvoldoende leermogelijkheden en 1,3% met een ernstig leerdeficit werden geregistreerd). De vooruitgang voor leermogelijkheden in de volledige populatie van zelfstandige ondernemers vinden we dus niet terug bij de zelfstandige ondernemers in de handel.

Tabel 6: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers met onvoldoende leermogelijkheden en een ernstig leerdeficit in de handel.

		2007 %	2010 %	2013 %	2016 %
handel	onvoldoende leermogelijkheden	7,9	10,8	6,5	5,9
	ernstig leerdeficit	1,3	3,4	1,2	1,4
N		393	351	573	355
zelfstandige ondernemers Vlaanderen	onvoldoende leermogelijkheden	5,6	4,8	4,7	3,5
	ernstig leerdeficit	1,1	1,2	0,8	0,8
verschiltoetsing	onvoldoende leermogelijkheden	s	ns	ns	s
	ernstig leerdeficit	ns	ns	ns	ns

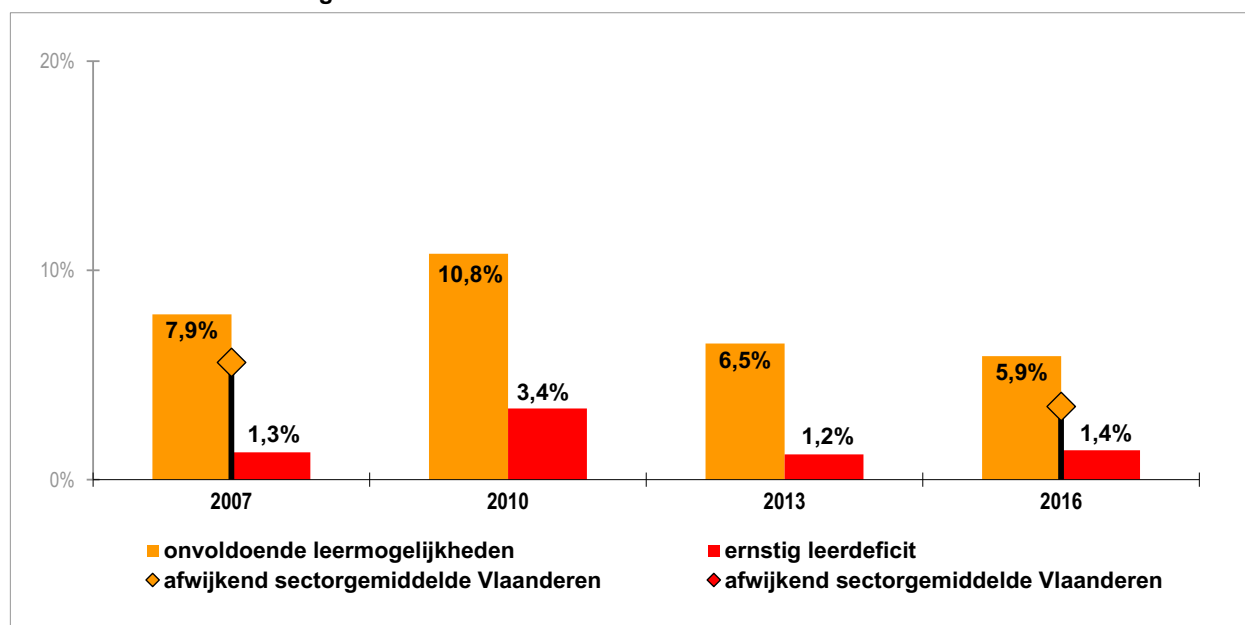
Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

Leeswijzer:

- De categorie met het rode balkje 'ernstig leerdeficit' is een subgroep binnen de groep 'onvoldoende leermogelijkheden' maar het aandeel wordt berekend op de totale populatie.
- Voor de betekenis van de **kleurencodes** (groene/rode cijfers en kaders) en de **verschiltoetsing** (s versus ns): zie tabel 4 onder 2.1 'Werkstress en burn-out'.

Uit tabel 6 en figuur 4 kunnen we afleiden dat het aandeel zelfstandige ondernemers met onvoldoende leermogelijkheden in de handel in 2007 en 2016 (in negatieve zin) significant afwijkt van het sectorgemiddelde voor zelfstandige ondernemers.

Figuur 4: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers met onvoldoende leermogelijkheden en een ernstig leerdeficit in de handel, met aanduiding van significante afwijkingen t.o.v. het Vlaamse sectorgemiddelde

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

2.4 Werk-privébalans

In 2016 wordt 35,8% van de zelfstandige ondernemers in de handel geconfronteerd met een problematische werk-privébalans, bij 14,4% is er sprake van een acuut werk-privéconflict. In vergelijking met 2013 registreren we een significante toename van het aandeel zelfstandige ondernemers in de handel die kampen met een acuut werk-privéconflict.

Tabel 7: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers met een (acuut) problematische werk-privébalans in de handel

		2007 %	2010 %	2013 %	2016 %
handel	problemen werk-privécombinatie	32,4	36,3	32,2	35,8
	acuut werk-privéconflict	9,9	13,6	10,2	14,4
	N	423	383	581	369
zelfstandige ondernemers Vlaanderen	problemen werk-privécombinatie	34,5	35,0	31,6	33,0
	acuut werk-privéconflict	10,9	11,8	9,5	10,5
verschiltoetsing	problemen werk-privécombinatie	ns	ns	ns	ns
	acuut werk-privéconflict	ns	ns	ns	s

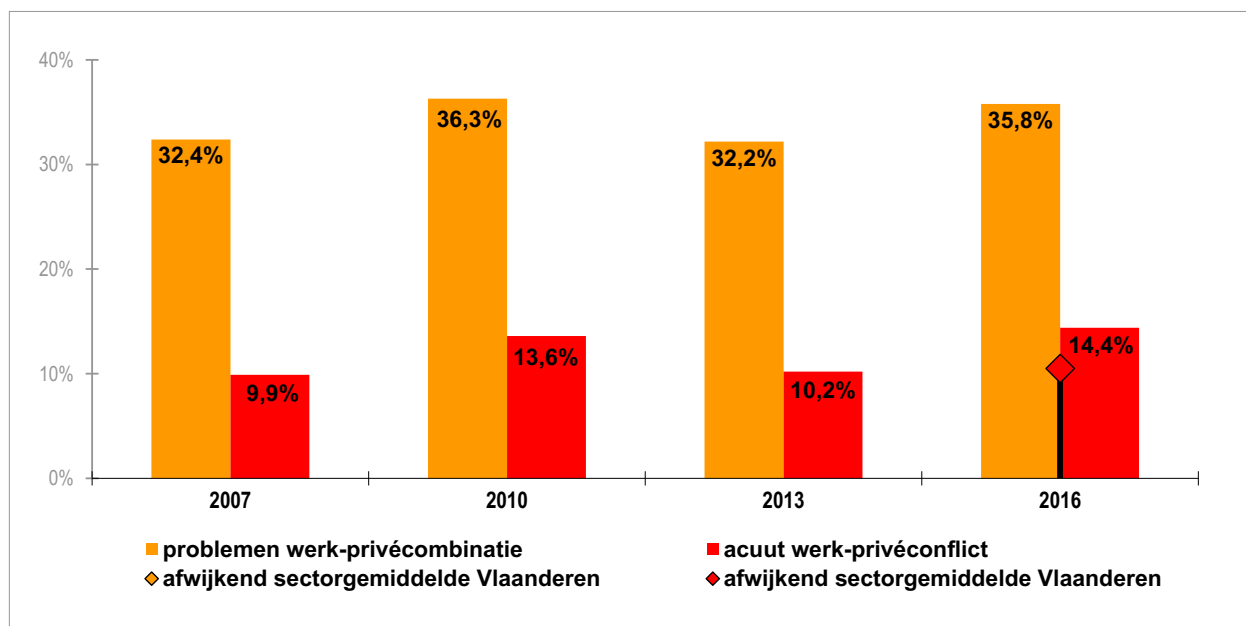
Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

Leeswijzer:

- De categorie met het rode balkje 'acuut werk-privé-conflict' is een subgroep binnen de groep 'problemen met de werk-privé-combinatie' maar het aandeel wordt berekend op de totale populatie.
- Voor de betekenis van de kleurencodes (groene/rode cijfers en kaders) en de verschiltoetsing (s versus ns): zie tabel 4 onder 2.1 'Werkstress en burn-out'.

Uit tabel 7 en figuur 5 blijkt dat het aandeel zelfstandige ondernemers met werk-privé-combinatieproblemen voor geen enkel meetpunt significant afwijkt van het Vlaamse sectorgemiddelde voor zelfstandige ondernemers. In 2016 stellen we vast dat het aandeel met een acuut werk-privéconflict bij de zelfstandige ondernemers in de handel significant hoger ligt dan het sectorgemiddelde voor de zelfstandige ondernemers.

Figuur 5: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers met een (acuut) problematische werk-privébalans in de handel, met aanduiding van significante afwijkingen t.o.v. het Vlaamse sectorgemiddelde

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

3 Determinanten van werkbaarheidsknelpunten bij zelfstandige ondernemers in de handel

Omdat het vanuit beleids oogpunt uiteraard ook relevant is om de werkbaarheid van de zelfstandige activiteit oorzakelijk te kunnen duiden (*wat maakt werk (on)werkbaar?*), wordt in de werkbaarheidsmonitor ook gepeild naar een aantal kenmerken van de arbeidssituatie die de kwaliteit van het werk bedreigen dan wel bevorderen.

In de monitor voor zelfstandige ondernemers worden vier kenmerken van het werk via zogenaamde risico-indicatoren in kaart gebracht: werkdruk, emotionele belasting, taakvariatie (afwisseling in het werk), en (belastende fysieke) arbeidsomstandigheden.

Tabel 8: Overzicht en omschrijving risico-indicatoren zelfstandige ondernemers, Vlaamse werkbaarheidsmonitor

Werkdruk	de mate van arbeidsbelasting vanuit kwantitatieve taakeisen, zoals werkvolume, werktempo, deadlines
Emotionele belasting	de mate van arbeidsbelasting vanuit contactuele taakeisen, inz. bij omgang met klanten of patiënten en coördinatieopdrachten
Taakvariatie	de mate waarin de functie-inhoud een afwisselend takenpakket omvat en beroep doet op vaardigheden van zelfstandige ondernemers
Arbeidsomstandigheden	de mate waarin zelfstandige ondernemers blootgesteld worden aan fysieke inconvenianten in de werkomgeving en lichamelijke belasting

Ook voor deze vier werkbaarheidsrisico's zijn grenzen bepaald die aangeven of de situatie al dan niet (acuut) problematisch is (Bourdeaud'hui, Janssens, Vanderhaeghe, 2016). Niet-problematische, problematische en acuut-problematische situaties worden voor de onderscheiden werkbaarheidsrisico's als volgt benoemd:

Tabel 9: Terminologie voor de kengetallen voor de risico-indicatoren

	Niet problematisch	Problematisch	Acuut problematisch
Werkdruk	geen hoge werkdruk	hoge werkdruk	zeer hoge werkdruk
Emotionele belasting	geen emotioneel belastend werk	emotioneel belastend werk	emotionele overbelasting
Taakvariatie	geen routinematig werk	routinematig werk	extreem routinematig werk
Arbeidsomstandigheden	geen belastende arbeidsomstandigheden	belastende arbeidsomstandigheden	zeer hoge fysieke belasting

In dit hoofdstuk tekenen we, op basis van de kengetallen voor de risico-indicatoren bij de zelfstandige ondernemers in de handel, risicoprofielen uit voor werkstress en werk-privébalans. Voor leermogelijkheden en motivatie wordt geen risicoprofiel uitgetekend omdat het aandeel van de zelfstandige ondernemers dat gedemotiveerd is of onvoldoende leermogelijkheden heeft, zeer beperkt is.

3.1 Werkbaarheidsrisico's bij zelfstandige ondernemers in de handel

In een eerste stap analyseren we de kengetallen voor de vier risicovelden, die voor de zelfstandige ondernemers in de handel werden berekend. We bekijken daarbij de evolutie in de risico-indicatoren en vergelijken de sectorgegevens met het sectorgemiddelde van de zelfstandige ondernemers in Vlaanderen.

3.1.1 Werkdruk

In 2016 heeft 41,1% van de zelfstandige ondernemers in de handel af te rekenen met een hoge werkdruk, bij 16,1% is de situatie acuut-problematisch en is er sprake van een zeer hoge werkdruk.

In vergelijking met de meting 2013 en over de volledige meetperiode 2007-2016 registreren we geen significante wijziging van het aandeel met hoge werkdruk. De postieve evolutie tussen 2007 en 2016 die we vaststellen bij de volledige populatie (een daling van het aandeel met hoge werkdruk van 46,6% tot 42,8%), vinden we niet terug bij de zelfstandige ondernemers in de handel.

Tabel 10: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers in de handel geconfronteerd met een (zeer) hoge werkdruk

		2007	2010	2013	2016
		%	%	%	%
handel	hoge werkdruk	41,5	41,4	36,5	41,1
	zeer hoge werkdruk	14,7	14,1	13,2	16,1
	<i>N</i>	395	355	570	355
zelfstandige ondernemers Vlaanderen	hoge werkdruk	46,6	42,2	37,7	42,8
	zeer hoge werkdruk	17,6	16,3	13,3	17,0
verschiltoetsing	hoge werkdruk	<i>s</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>
	zeer hoge werkdruk	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>	<i>ns</i>

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

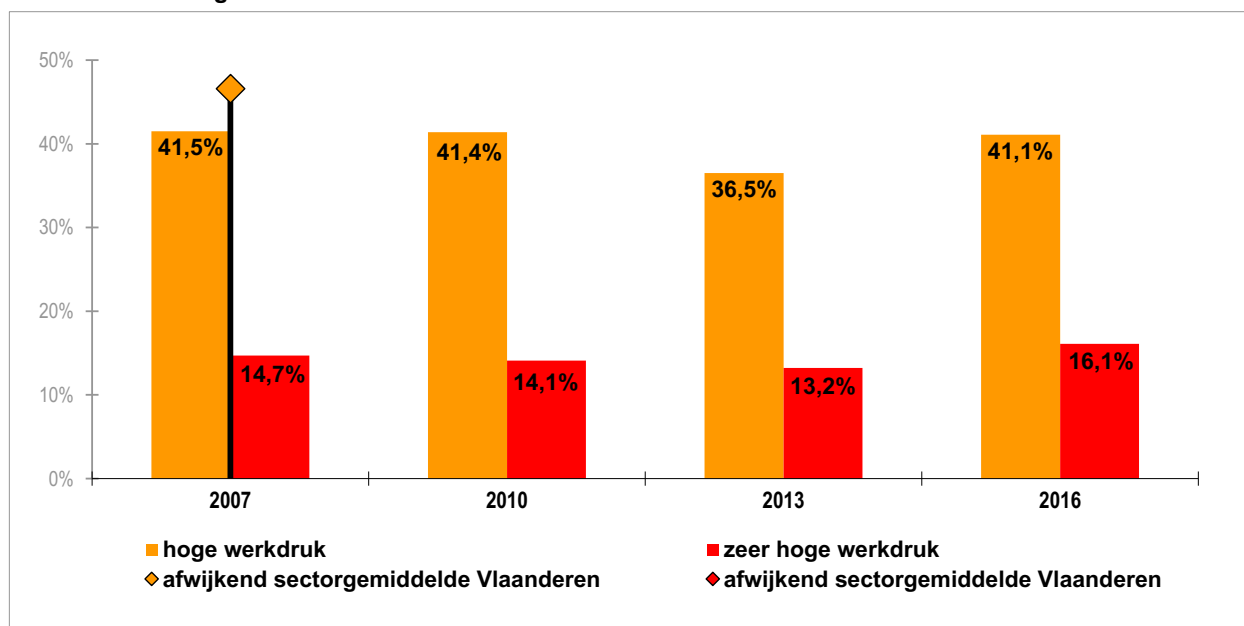
Leeswijzer:

- De **categorie met het rode balkje 'zeer hoge werkdruk'** is een subgroep binnen de groep 'hoge werkdruk' maar het aandeel wordt berekend op de totale populatie.
- Cijfers in het groen resp. in het rood** wijzen op een significante (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) afname resp. toename van het aandeel in een (zeer) hoge werkdruk-situatie ten opzichte van het vorig meetpunt.
- Cijfers in een **groen resp. rood kader** wijzen op een significante (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) afname resp. toename van het aandeel in een (zeer) hoge werkdruk-situatie bij een vergelijking van de meetpunten 2007 en 2016.
- De verschiltoetsing (**s** versus **ns**) vergelijkt het sectorkengetal met het (ongewogen) gemiddelde voor alle sectoren van zelfstandige ondernemers en besluit op basis van effectcoderingen en logistische regressie tot een al dan niet significante afwijking (Wald χ^2 , *s* indien $p \leq 0,05$ versus *ns* indien $p > 0,05$).

Uit tabel 10 en figuur 6 kunnen we vaststellen dat het aandeel met hoge werkdruk in 2007 significant lager lag bij de zelfstandige ondernemers in de handel. Na 2007 is dat niet meer het geval.

Figuur 6: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers in de handel geconfronteerd met een (zeer) hoge werkdruk, met aanduiding van significante afwijkingen t.o.v. het Vlaamse sectorgemiddelde

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

3.1.2 Emotionele belasting

In 2016 heeft 15,2% van de zelfstandige ondernemers in de handel emotioneel belastend werk, bij 2,5% is er sprake van emotionele overbelasting. Ten opzichte van 2013 en over de volledige periode 2007-2016 zien we dat het aandeel met emotioneel belastend werk significant gedaald is bij de zelfstandige ondernemers in de handel.

Tabel 11: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers met emotioneel belastend werk in de handel

		2007 %	2010 %	2013 %	2016 %
handel	emotioneel belastend werk	23,4	19,2	24,7	15,2
	emotionele overbelasting	4,3	3,9	4,9	2,5
N		397	355	572	356
zelfstandige ondernemers Vlaanderen	emotioneel belastend werk	28,8	29,1	29,6	26,6
	emotionele overbelasting	5,2	4,9	5,7	4,8
verschiltoetsing	emotioneel belastend werk	ns	s	ns	s
	emotionele overbelasting	ns	ns	ns	ns

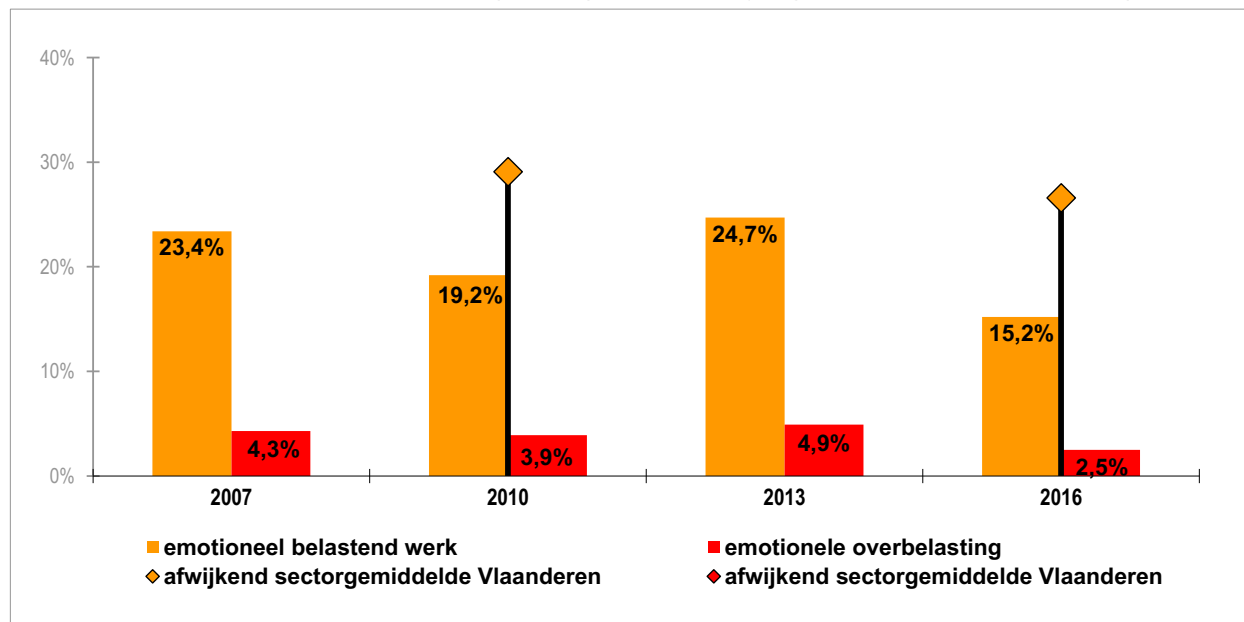
Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

Leeswijzer:

- De categorie met het rode balkje 'emotionele overbelasting' is een subgroep binnen de groep met 'emotioneel belastend werk' maar het aandeel wordt berekend op de totale populatie.
- Voor de betekenis van de kleurencodes (groene/rode cijfers en kaders) en de verschiltoetsing (s versus ns): zie tabel 10 onder 3.1.1 'Werkdruk'.

Uit tabel 11 en figuur 7 blijkt dat het aandeel zelfstandige ondernemers in de handel met emotioneel belastend werk in 2010 en 2016 significant lager ligt dan het Vlaamse sectorgemiddelde voor zelfstandige ondernemers.

Figuur 7: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers in de handel met emotioneel belastend werk, met aanduiding van significante afwijkingen t.o.v. het Vlaamse sectorgemiddelde

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

3.1.3 Taakvariatie

In 2016 heeft 10,1% van de zelfstandige ondernemers in de handel routinematig werk, bij 3,1% is de situatie acuut-problematisch en is er sprake van extreem routinematig werk. Over de volledige meetperiode 2007-2016 registreren we voor de sector geen significante verschuivingen op het vlak van taakvariatie.

Tabel 12: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers met routinematig werk in de handel

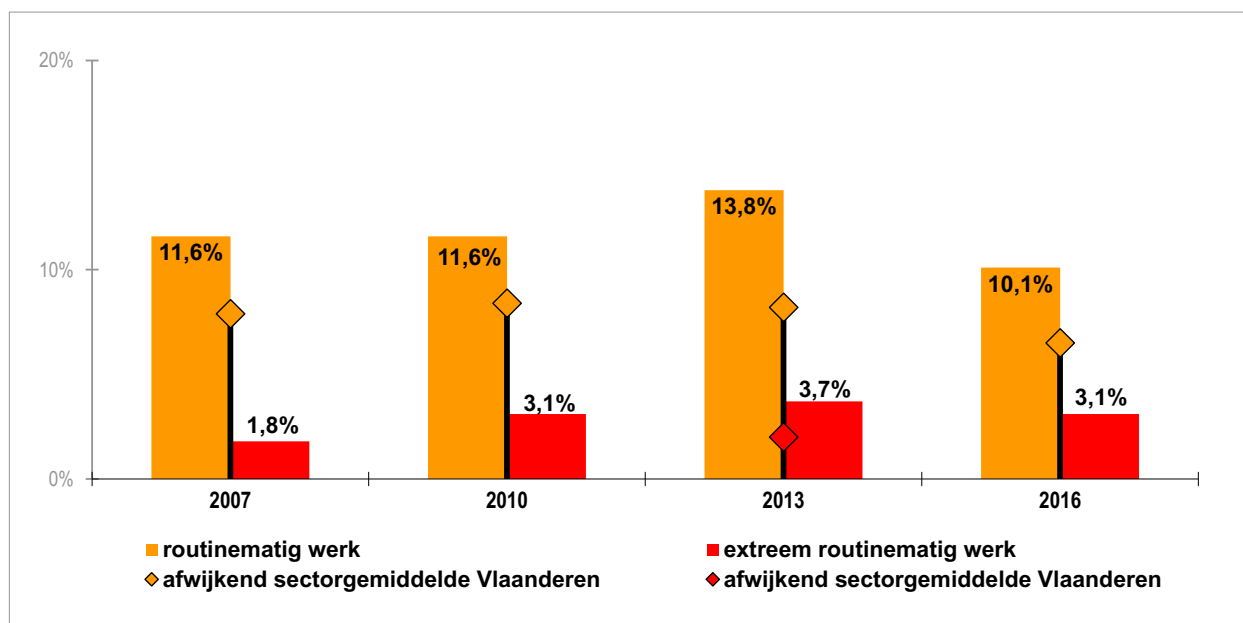
		2007	2010	2013	2016	
		%	%	%	%	
handel	routinematig werk	11,6	11,6	13,8	10,1	
	extreem routinematig werk	1,8	3,1	3,7	3,1	
	N	396	354	571	356	
zelfstandige ondernemers Vlaanderen	routinematig werk	7,9	8,4	8,2	6,5	
	extreem routinematig werk	2,2	2,1	2,0	1,9	
	verschiltoetsing	s	s	s	s	
		routinematig werk	s	s	s	s
		extreem routinematig werk	ns	ns	s	ns

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

Leeswijzer:

- De categorie met het rode balkje 'extreem routinematig werk' is een subgroep binnen de groep met 'routinematig werk' maar het aandeel wordt berekend op de totale populatie.
- Voor de betekenis van de **kleurencodes** (groene/rode cijfers en kaders) en de **verschiltoetsing** (s versus ns): zie tabel 10 onder 3.1.1 'Werkdruk'.

Tabel 12 en figuur 8 laten tevens zien dat het aandeel met routinematig werk bij zelfstandige ondernemers in de handel telkens hoger ligt dan het Vlaams sectorgemiddelde voor zelfstandige ondernemers.

Figuur 8: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers in de handel met routinematig werk, met aanduiding van significante afwijkingen t.o.v. het Vlaamse sectorgemiddelde

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

3.1.4 Arbeidsomstandigheden

In 2016 wordt 14,8% van de zelfstandige ondernemers in de handel geconfronteerd met belastende arbeidsomstandigheden, bij 4,1% is er sprake van een zeer hoge fysieke belasting. Over de volledige meetperiode 2007-2016 registreren we voor de sector een significante toename van de (zeer) hoge fysieke belasting.

Tabel 13: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers geconfronteerd met belastende arbeidsomstandigheden in de handel

		2007	2010	2013	2016
		%	%	%	%
handel	belastende arbeidsomstandigheden	8,5	11,1	11,5	14,8
	zeer hoge fysieke belasting	1,6	3,1	2,7	4,1
<i>N</i>		426	389	584	366
zelfstandige ondernemers Vlaanderen	belastende arbeidsomstandigheden	17,2	15,9	17,6	18,2
	zeer hoge fysieke belasting	4,6	4,5	4,5	5,3
verschiltoetsing	belastende arbeidsomstandigheden	s	ns	ns	ns
	zeer hoge fysieke belasting	s	ns	ns	ns

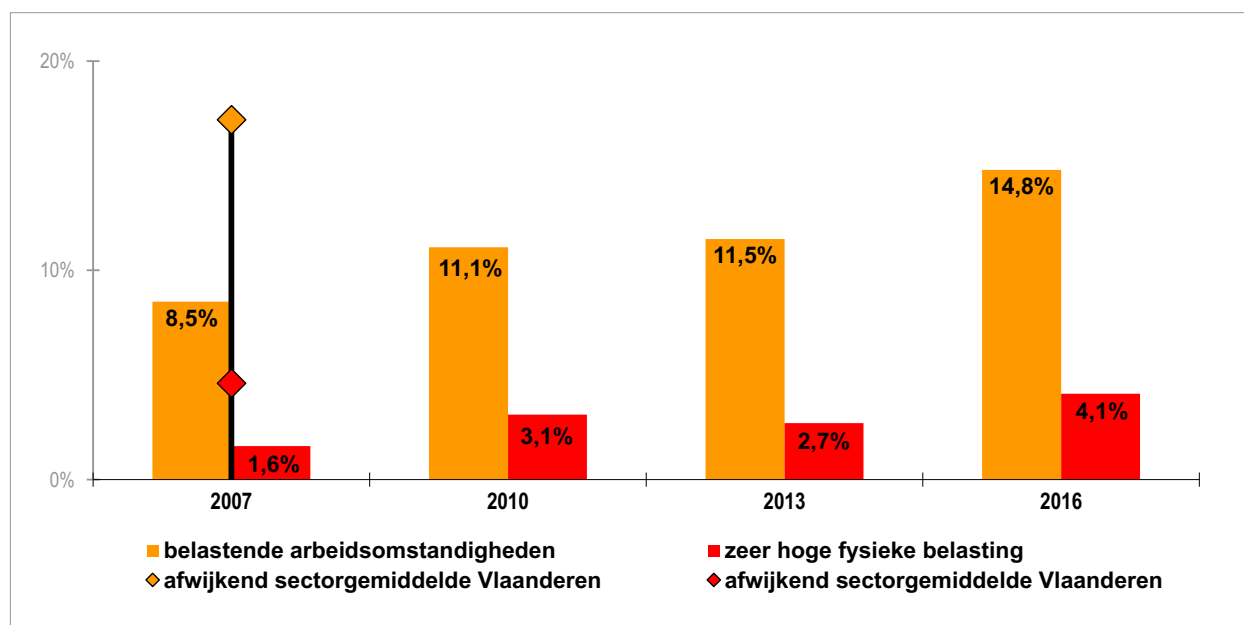
Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

Leeswijzer:

- De categorie met het rode balkje 'zeer hoge fysieke belasting' is een subgroep binnen de groep 'belastende arbeidsomstandigheden' maar het aandeel wordt berekend op de totale populatie.
- Voor de betekenis van de kleurencodes (groene/rode cijfers en kaders) en de verschiltoetsing (s versus ns): zie tabel 10 onder 3.1.1 'Werkdruk'.

Uit tabel 13 en figuur 9 kunnen we afleiden dat het aandeel zelfstandige ondernemers in de handel dat te maken heeft met (zeer) hoge fysieke belasting in 2007 lager ligt dan het Vlaamse sectorgemiddelde voor zelfstandige ondernemers. Na 2007 zijn de verschillen statistisch niet meer significant.

Figuur 9: Evolutie 2007-2016 van het aandeel zelfstandige ondernemers in de handel geconfronteerd met belastende arbeidsomstandigheden, met aanduiding van significante afwijkingen t.o.v. het Vlaamse sectorgemiddelde

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2007-2016

3.2 Risicoprofielen voor de zelfstandige ondernemers in de handel

Op basis van de kengetallen voor de onderscheiden risico-indicatoren en de recent gepubliceerde analyses over de samenhang tussen werkbaarheids- en risico-indicatoren (Bourdeaud’hui, Janssens, Vanderhaeghe, 2017b), kunnen we een aantal risicoprofielen ‘op maat van’ de zelfstandige ondernemers in de handel construeren.

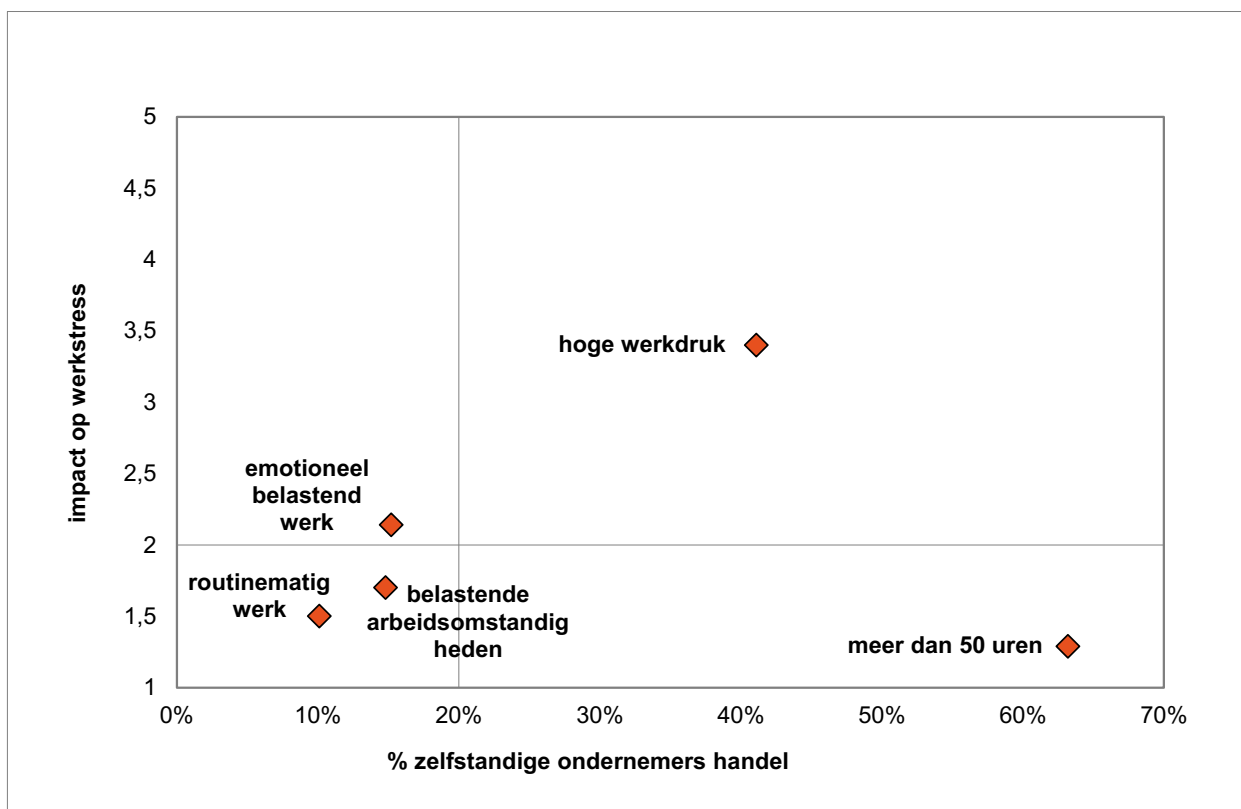
Deze risicoprofielen verschaffen ons inzicht in de relevantie van diverse risicofactoren in de arbeidssituatie van specifieke groepen van zelfstandige ondernemers: een risico is ernstiger naarmate er meer zelfstandige ondernemers mee geconfronteerd worden én er een grotere kans bestaat dat zelfstandige ondernemers door dit risico met een specifiek werkbaarheidsknelpunt af te rekenen krijgen.

In wat volgt bespreken we de sectorspecifieke risicoprofielen voor werkstress en werk-privé-balans. Voor leermogelijkheden en motivatie wordt geen risicoprofiel uitgetekend omdat het aandeel van de zelfstandige ondernemers dat gedemotiveerd is of onvoldoende leermogelijkheden heeft, zeer beperkt is.

3.2.1 Risicoprofiel voor werkstress

Werkstress kan uiteraard allerlei oorzaken hebben. In figuur 10 wordt de ‘ernstgraad’ van vijf werkstressrisico’s in de arbeidssituatie geïllustreerd voor de zelfstandige ondernemers in de handel. Een risico is ernstiger naarmate er meer zelfstandige ondernemers mee geconfronteerd worden (de horizontale as in figuur 10) en er een grotere kans is dat de zelfstandige ondernemer door dit risico werkstressproblemen krijgt (de verticale as in figuur 10).

Figuur 10: Risicoprofiel voor werkstressproblemen bij zelfstandige ondernemers in de handel, 2016

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2016

Leeswijzer:

De figuur verschaft ons inzicht in de relevantie van diverse risicofactoren voor het ontstaan van werkstressproblemen bij zelfstandige ondernemers in de handel. De ernstgraad van specifieke risicofactoren wordt bepaald door 2 elementen:

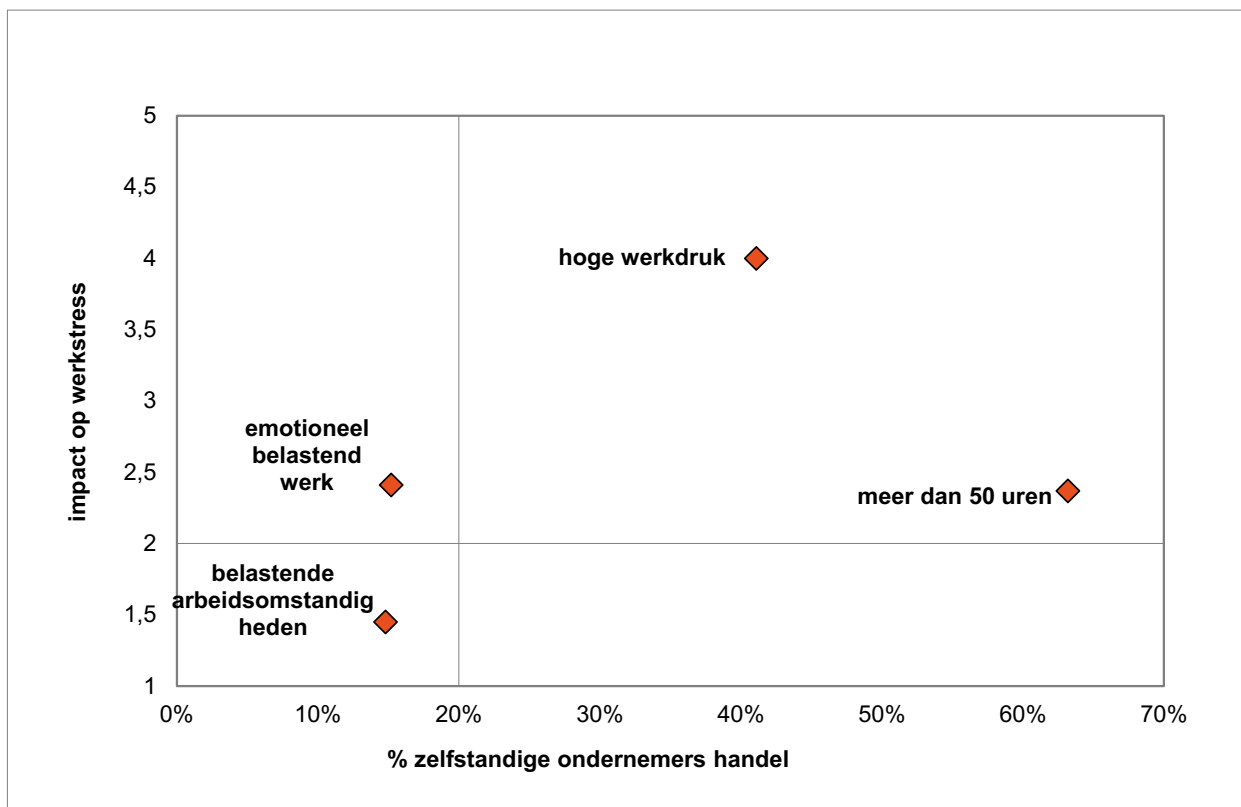
1. De impact van een specifieke risicofactor (verticale positionering van de onderscheiden buttons, berekend o.b.v. een logistische regressieanalyse en de daaruit resulterende odds ratio's). Zo vormt een hoge werkdruk (3,5 keer de kansverhouding werkstress/geen werkstress t.o.v. 'lage werkdruk') duidelijk een hoger risico voor het ontstaan van werkstress dan routinematig werk (de kansverhouding werkstress/geen werkstress verhoogt met factor 1,5).
2. Het aandeel zelfstandige ondernemers dat zich in een problematische situatie voor een specifieke risicofactor bevindt (horizontale positie van de onderscheiden buttons). Zo zijn er meer zelfstandige ondernemers in de handel die emotioneel belastend werk hebben (15,2%) dan routinematig werk (10,1%).

Hoge werkdruk is duidelijk de meest ernstige risicofactor voor werkstress bij zelfstandige ondernemers in de handel. Hoge werkdruk komt niet alleen vaak voor, maar verhoogt ook aanzienlijk de kans op werkstress. Ongeveer vier op de tien zelfstandige ondernemers in de handel werken onder hoge werkdruk. Ook de emotionele belasting heeft een belangrijke impact op de werkstress. Verder valt op dat een grote groep van zelfstandige ondernemers in de handel meer dan 50 uren per week werkt (63,2%). Ook dat is, in beperktere mate, een risico voor werkstress.

3.2.2 Risicoprofiel voor werk-privébalans

Figuur 11 evalueert de relevantie van de vijf risicofactoren voor een problematische werk-privébalans bij zelfstandige ondernemers in de handel.

Figuur 11: Risicoprofiel voor problemen met de werk-privé-combinatie bij zelfstandige ondernemers in de handel, 2016

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2016

Leeswijzer:

De figuur verschaft ons inzicht in de relevantie van diverse risicofactoren voor het ontstaan van problemen met de werk-privé-combinatie bij zelfstandige ondernemers in de handel. De ernstgraad van specifieke risicofactoren wordt bepaald door 2 elementen:

1. De impact van een specifieke risicofactor (verticale positionering van de onderscheiden buttons, berekend o.b.v. een logistische regressieanalyse en de daaruit resulterende odds ratio's). Zo vormt een hoge werkdruk (een verviervoudiging van de kansverhouding problemen met de werk-privé-combinatie/haalbare werk-privé-combinatie) duidelijk een hoger risico voor het ontstaan van een problematische werk-privé-balans dan emotioneel belastend werk (de kansverhouding problemen met de werk-privé-combinatie/haalbare werk-privé-combinatie verhoogt met een factor 2,4).
2. Het aandeel zelfstandige ondernemers dat zich in een problematische situatie voor een specifieke risicofactor bevindt (horizontale positie van de onderscheiden buttons). Zo zijn er beduidend meer zelfstandige ondernemers in de handel die een hoge werkdruk hebben (41,1%) dan emotioneel belastend werk (15,2%)

Werkdruk blijkt veruit de belangrijkste risicofactor voor de werk-privébalans bij de zelfstandige ondernemers in de handel. Een hoge werkdruk komt niet alleen vaak voor (41,1% van de zelfstandige ondernemers in de handel), maar verhoogt ook aanzienlijk (verviervoudiging van) het risico op een onevenwicht in de werk-privébalans. Ook lange werkdagen (meer dan 50 uur per week) vormen voor een grote groep zelfstandige ondernemers in de handel (63,2%) een belangrijk aandachtspunt voor het werk-privé-combinatievraagstuk. Verder zien we dat ook de emotionele belasting een belangrijke risicofactor is (meer dan verdubbeling van het risico) maar deze factor treft een kleinere groep (15,2%) van de zelfstandige ondernemers in de handel.

4 Aanvullende informatie over de arbeidssituatie van zelfstandige ondernemers in de handel

In de werkbaarheidsenquêtes wordt - naast de besproken indicatoren - ook aanvullende informatie opgevraagd over de arbeidssituatie en werkbeleving. Bij de meting 2016 werden bijvoorbeeld ook gegevens verzameld over de werktijden, opleiding en bijscholing, de mate waarin men afhankelijk is van het inkomen uit de zelfstandige activiteit, de groeiverwachtingen, de haalbaarheid om door te werken tot de pensioenleeftijd, de confrontatie met grensoverschrijdend gedrag en de mate waarin men tevreden is met diverse aspecten van het zelfstandig beroep. We brengen in dit hoofdstuk deze informatie voor de zelfstandige ondernemers in de handel bijeen en vergelijken hun scores met deze van de volledige populatie zelfstandige ondernemers in Vlaanderen.

4.1 Werktijden

In tabel 14 vinden we cijfergegevens over werktijden en vakantiedagen. Zelfstandige ondernemers in de handel werken gemiddeld 58,2 uur per week. Dat ligt 3,6 uur boven het gemiddelde van alle zelfstandige ondernemers in Vlaanderen. In 2015 namen de zelfstandige ondernemers in de handel gemiddeld 16 vakantiedagen op. Dat is minder dan gemiddeld bij zelfstandige ondernemers (18,5%).

Bij zelfstandige ondernemers in de handel is het aandeel dat frequent werkt tussen 22u en 6u iets hoger (14,8%) dan gemiddeld (12,6%).

Tabel 14: Werktijden en vakantiedagen van zelfstandige ondernemers in de handel, 2016

	handel	zelfstandige ondernemers Vlaanderen	verschil-toetsing
gemiddeld aantal werkuren per week	58,2	54,6	s
aantal vakantiedagen	16,0	18,5	s
aantal werkuren per week	%	%	
≤40 uren	14,8	19,0	
41-59 uren	31,2	38,8	s
≥60 uren	54,0	42,2	
nachtarbeid (tussen 22u en 6u)	%	%	
altijd	5,2	2,5	
vaak	9,6	10,1	s
soms	32,7	38,0	
nooit	52,5	49,3	

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2016

Leeswijzer: De codering s/ns wijst er op dat bij toetsing een al dan niet significant verschil werd vastgesteld (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) tussen de meetgegevens voor de zelfstandige ondernemers in de handel en de rest van de zelfstandige ondernemers.

4.2 Opleiding, competentie, sociale ondersteuning en bijscholing

De informatie over het opleidingsniveau, de ervaren competenties, de sociale ondersteuning en bijscholing wordt opgelijst in tabel 15.

In 2016 heeft 40,5% van de zelfstandige ondernemers in de handel een diploma hoger onderwijs. Dat is minder dan het aandeel (59%) bij de volledige populatie zelfstandige ondernemers in Vlaanderen.

Een zeer grote meerderheid (89%) van de zelfstandige ondernemers in de handel voelt zich (altijd of vaak) voldoende opgeleid voor de vakinhoudelijke of technische aspecten van het werk. Dat wijkt niet af van het percentage (91,7%) bij de volledige populatie zelfstandige ondernemers in Vlaanderen.

Voor het beheer en het management van het bedrijf voelt 71,6% van de zelfstandige ondernemers in de handel zich (vaak of altijd) voldoende opgeleid. Dat is niet significant verschillend van de score voor de volledige populatie zelfstandige ondernemers in Vlaanderen (67,7%).

Een minderheid (36,1%) van de zelfstandige ondernemers in de handel voelt zich bij de bedrijfsvoering helemaal of in belangrijke mate ondersteund door een sociaal netwerk. Dat is minder dan het aandeel binnen de volledige populatie (42,9%).

Ongeveer een kwart (24,4%) van de zelfstandige ondernemers in de handel volgde het afgelopen jaar een bijscholing. Dat is heel wat minder dan het aandeel binnen de volledige populatie van zelfstandige ondernemers in Vlaanderen (51,8%).

Tabel 15: Opleidingsniveau, competentie, sociale ondersteuning en bijscholing, zelfstandige ondernemers in de handel, 2016

hoogste getuigschrift			
geen, lager of lager secundair	17,9	11,8	
hoger secundair	41,6	29,2	s
hoger onderwijs korte type	27,2	24,0	
hoger onderwijs lange type/universiteit	13,3	35,0	
voelt u zich voldoende opgeleid voor de vakinhoudelijke of technische aspecten van uw zelfstandige activiteit?			
altijd	44,9	45,9	
vaak	44,1	45,8	ns
soms	9,3	7,1	
nooit	1,6	1,1	
voelt u zich voldoende opgeleid voor het beheer en het management van uw bedrijf, firma?			
altijd	22,1	22,1	
vaak	49,5	45,6	ns
soms	25,4	28,0	
nooit	3,0	4,4	
voelt u zich (als u dat nodig vindt) bij uw bedrijfsvoering ondersteund door een sociaal netwerk (verenigingen, externe adviseurs, familiaaraad)?			
helemaal	7,1	6,9	
in belangrijke mate	29,0	36,0	s
in beperkte mate	46,7	43,6	
helemaal niet	17,2	13,4	
deelname aan bijscholing afgelopen jaar	24,4	51,8	s

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2016

Leeswijzer: De codering *s/ns* wijst er op dat bij toetsing een al dan niet significant verschil werd vastgesteld (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) tussen de meetgegevens voor de zelfstandige ondernemers in de handel en de rest van de zelfstandige ondernemers.

4.3 Haalbaarheid pensioen, groeiverwachting en afhankelijkheid van inkomen uit zelfstandige activiteit

Tabel 16 bevat informatie over de mate waarin het gezin afhankelijk is van het inkomen uit de zelfstandige activiteit, over de groeiverwachtingen van de ondernemer en de mate waarin hij of zij het haalbaar acht om tot het pensioen door te werken.

Tabel 16: Afhankelijkheid van inkomen, groeiverwachting en haalbaarheid pensioen bij zelfstandige ondernemers in de handel, 2016

	handel	zelfstandige ondernemers Vlaanderen	verschiltoetsing
	%	%	
In welke mate is uw gezin afhankelijk van het inkomen uit uw zelfstandige activiteit?			
helemaal	53,7	41,0	s
in belangrijke mate	35,1	44,5	
in beperkte mate	7,1	11,0	
helemaal niet	4,1	3,4	
groeiverwachting			
verwacht groei van activiteit	45,0	44,0	s
verwacht behoud van huidig peil	33,8	39,6	
verwacht vermindering of stopzetting	21,3	16,3	
haalbaarheid pensioen			
doorwerken tot pensioen haalbaar	67,9	70,6	ns
doorwerken tot pensioen haalbaar, mits aangepast werk	28,3	26,4	
doorwerken tot pensioen niet haalbaar	3,8	3,0	

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2016

Leeswijzer: De codering s/ns wijst er op dat bij toetsing een al dan niet significant verschil werd vastgesteld (Pearson chi²; $p \leq 0,05$) tussen de meetgegevens voor de zelfstandige ondernemers in de handel en de rest van de zelfstandige ondernemers.

Bij 53,7% van de zelfstandige ondernemers in de handel is het gezin helemaal afhankelijk van het inkomen uit de zelfstandige activiteit. Dat is meer dan het aandeel bij de volledige populatie zelfstandige ondernemers in Vlaanderen (41%).

45% van de zelfstandige ondernemers in de handel verwacht in de nabije toekomst (3 à 5 jaar) een groei van de activiteit, 33,8% denkt dat het huidig peil zal behouden blijven en 21,3% verwacht een vermindering of stopzetting. Bij de volledige populatie zelfstandige ondernemers in Vlaanderen is het aandeel dat groei verwacht (44%) ongeveer hetzelfde maar is er een kleiner aandeel dat een vermindering of stopzetting verwacht (16,3%).

67,9% van de zelfstandige ondernemers in de handel acht het haalbaar om de huidige job verder te zetten tot het pensioen, 28,3% acht dit enkel haalbaar bij aanpassing van het werk (bv. minder werken of lichter werk) en een kleine minderheid (3,8%) acht het sowieso niet haalbaar. De cijfers voor volledige populatie zelfstandige ondernemers in Vlaanderen wijken hier niet zoveel van af.

4.4 Grensoverschrijdend gedrag

Tabel 17 inventariseert de informatie uit de werkbaarheidsenquête 2016 over het voorkomen van verschillende vormen van grensoverschrijdend gedrag bij zelfstandige ondernemers in de handel: (verbale) intimidatie of bedreiging, ongewenst seksueel gedrag, (fysieke) agressie en pesten.

Het aandeel zelfstandige ondernemers in de handel dat in het afgelopen jaar (sporadisch of regelmatig) slachtoffer werd van intimidatie of bedreiging (10,3%) wijkt niet significant af van het

cijfer voor de volledige populatie zelfstandige ondernemers. Ook voor de confrontatie met lichamelijk geweld (0,8%) en pestgedrag (2,4%) is het verschil niet significant.

Het aandeel zelfstandige ondernemers in de handel dat in het afgelopen jaar (sporadisch of regelmatig) slachtoffer was van ongewenst seksueel gedrag (0,5%) ligt lager dan het aandeel bij de volledige populatie (2,5%).

Tabel 17: Aandeel zelfstandige ondernemers in de handel slachtoffer van grensoverschrijdend gedrag, 2016

	handel	zelfstandige ondernemers Vlaanderen	verschil-toetsing
	%	%	
slachtoffer van lichamelijk geweld			
nooit	99,2	97,6	
sporadisch	0,8	2,2	ns
regelmatig	0,0	0,2	
slachtoffer van intimidatie of bedreiging			
nooit	89,6	86,1	
sporadisch	9,8	12,8	ns
regelmatig	0,5	1,1	
slachtoffer van ongewenst seksueel gedrag			
nooit	99,5	97,6	
sporadisch	0,5	2,3	s
regelmatig	0,0	0,2	
slachtoffer van pestgedrag			
nooit	97,5	96,3	
sporadisch	1,9	3,4	ns
regelmatig	0,5	0,3	

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2016

Leeswijzer: De codering s/ns wijst er op dat bij toetsing een al dan niet significant verschil werd vastgesteld (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) tussen de meetgegevens voor de zelfstandige ondernemers in de handel en de rest van de zelfstandige ondernemers.

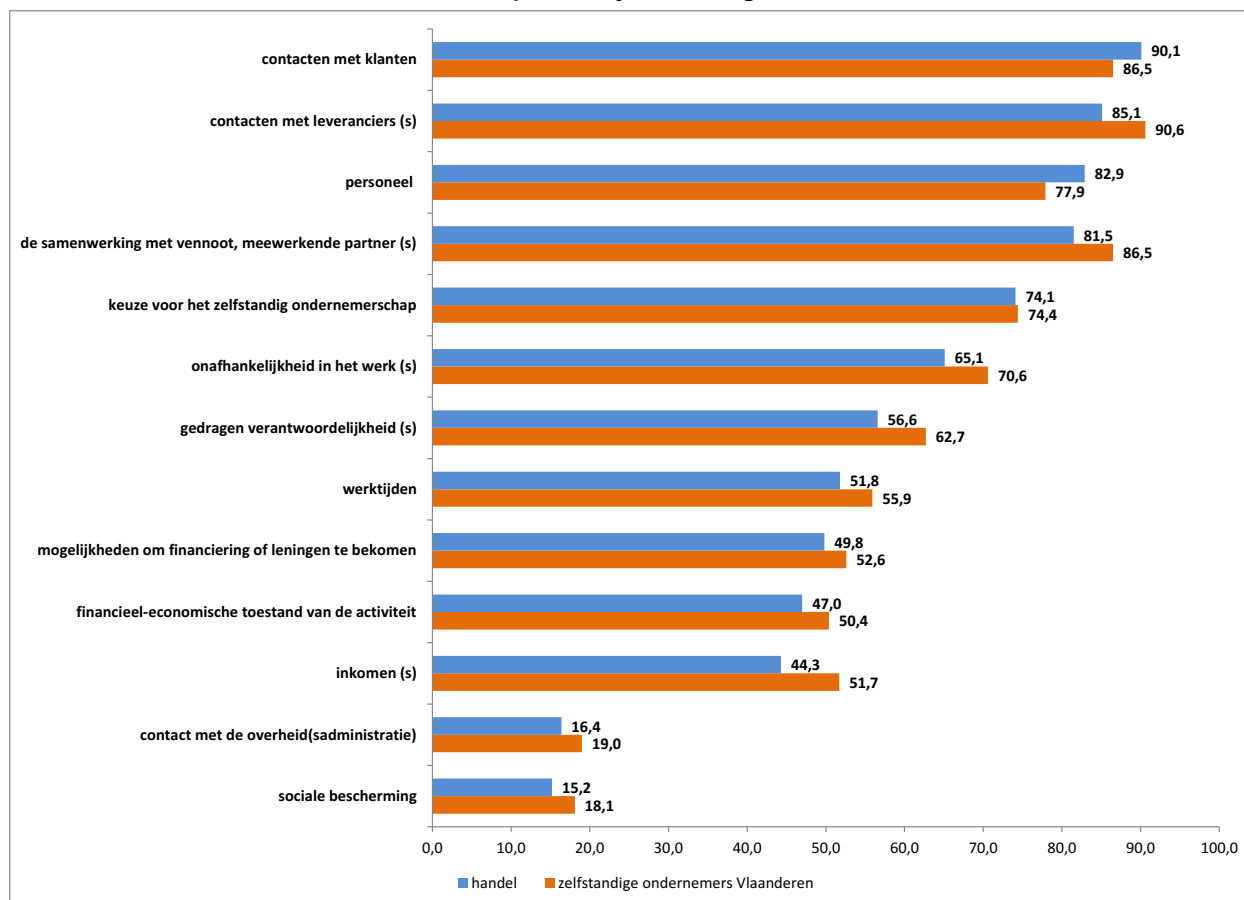
4.5 Tevredenheid over diverse werkaspecten

In de werkbaarheidsenquête voor de zelfstandige ondernemers wordt gevraagd hoe tevreden ze, alles bij elkaar genomen, zijn met een dertiental aspecten van hun zelfstandige activiteit. In tabel 18 wordt weergegeven welk percentage van de zelfstandige ondernemers in de handel (eerder tot zeer) tevreden is en wordt vergeleken met de score voor de totale populatie van zelfstandige ondernemers in Vlaanderen.

Meer dan acht op de tien zelfstandige ondernemers in de handel zijn tevreden met de contacten met klanten en leveranciers, met de samenwerking met vennoot en/of meewerkende partner en met het personeel van het bedrijf. Minder dan twee op de tien zijn evenwel tevreden over de sociale bescherming als zelfstandige (bv. ziekteverzekering, pensioen) en de contacten met de overheid(sadministratie). In vergelijking met de scores voor de volledige populatie van zelfstandige ondernemers, zijn er minder zelfstandige ondernemers in de handel tevreden met

hun inkomen (44,3% versus 51,7%), met de mate waarin ze onafhankelijk zijn van anderen (65,1% versus 70,6%), met de verantwoordelijkheid die ze dragen (56,6% versus 62,7%), met de samenwerking met vennoot of meewerkende partner (81,5% versus 86,5%) en met de contacten met leveranciers (85,1% versus 90,6%).

Tabel 18: Tevredenheid over diverse werkaspecten bij zelfstandige ondernemers uit de handel.

Bron: Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandige ondernemers 2016

Leeswijzer: De codering (s) wijst er op dat bij toetsing een significant verschil werd vastgesteld (Pearson χ^2 ; $p \leq 0,05$) tussen de meetgegevens voor de zelfstandige ondernemers in de handel en de rest van de zelfstandige ondernemers.

Referentielijst

Bourdeaud'hui, R., Janssens, F., & Vanderhaeghe, S. (2016). *Methodologie Vlaamse werkbaarheidsmonitor*. Brussel: SERV-Stichting Innovatie & Arbeid. Geraadpleegd op <http://www.serv.be/node/10913>

Bourdeaud'hui, R., Janssens, F., & Vanderhaeghe, S. (2017a). *Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2016 – zelfstandige ondernemers*. Brussel: SERV-Stichting Innovatie & Arbeid. Geraadpleegd op <http://www.serv.be/node/10914>

Bourdeaud'hui, R., Janssens, F., & Vanderhaeghe, S. (2017b). *Wat maakt werk werkbaar voor zelfstandige ondernemers? Onderzoek naar determinanten van werkbaar werk op basis van de Vlaamse Werkbaarheidsmonitor 2007-2010-2013-2016*. Brussel: SERV-Stichting Innovatie & Arbeid. Geraadpleegd op <http://www.serv.be/node/11670>